

Mozaikdarabok

György Péter, a kultúrateremtő*

126

Hihetetlen terjedelmű érdeklődési körét, az intézet falain túl a magyar kultúrát meghatározó teremtő produkcióját nem akarom sorolni. Most csak mozaikszerűen, főképp a kezdetekről szeretnék beszélni. Arról az időről, amikor még a piarista épületben voltunk két kis szobában mint Esztétika Tanszék. Tán 1989-ben szólt nekem kollégám, Poszler György tanár úr, hogy van neki egy hihetetlen tehetséges hallgatója, figyeljek rá. A következő szeminárium a városkép esztétikájáról szólt. György Péter hosszú és kíméletlen előadásban kritizálta Le Corbusier-t, a kilométer hosszúságú marseille-i sorházprojektje bukását aposztrofálta, azaz általában művészetén kívüli celebként kezelte. Atyavilág – mondtam magamban –, nekem Le Corbusier szent volt, most megíme, itt az avantgárd cserben hagyásának modellje. Aztán a tanmenetet követve jött Hegel meg Nietzsche – ez érdekelte őt, és vad dolgokat mondott. Imádták (vagy éppen utálták) is érte, de máris a hallgatók figyelmének középpontjába került.

Ugrok egyet. 90 tájékán György Péter, Kovács András Bálint és jómagam mint tanszékvezető arra gondoltunk, hogy egy amerikai típusú kommunikációs tanszéknek kéne alapítani az esztétika szak mellé. Péter már akkor kiterjedt hálózattal rendelkezett, telefonkönyvének

köszönhetően szinte minden nagy embert el tudott érni, így aztán az amerikai kulturális attasé felfigyelt rá, és a média tanszéki tervet beleptette az akkor még létező Kelet-Európát szintre segítő programba, a FEFA intézményébe. Péter javaslata az volt, hogy nézzük meg, hogyan, miképp csinálják az amcsi egyetemek a kommunikáció oktatását. Kimentünk a keleti part egyetemére, végigjártunk három-négy tanszékot, de csak azt láttuk, hogy újságírást tanítanak, és anyagilag egyik se volt hajlandó ezt az új magyar szakot támogatni. (Zárójelben Kovács András Bálint kapcsolata sikeres volt, neki sikerült támogatást szereznie a média tanszék működéséhez.)

Közben két robbanásszerű esemény történt. 1990-ben megjelent egy addig elátkozott művészcsoportról szóló könyve *Az Európai Iskola* címmel, ami hihetetlen hatást váltott ki. Egy halottnak tekintett festőcsoportot támasztott fel – Vajda Lajossal az élen –:s vele, azaz a csoport feltámasztása révén a fiatal magyar avantgárdot biztatta maddelszerűen.

A másik robbantás: a média szakon Mészáros Antónia vezetésével indult egy újság *Világegyetem* címmel. Figyelem, ez igazi újság volt, ISBN-számot is kapott, az újságárusoknál 48 forintért árulták. Szóval nem egy faliújságszerű egyetemi hírmondó volt. A média szak első éveiben a lap körül egy sor, mára híressé vált entellektüel bontogatta a szár-

* Elhangzott az ELTE Gólyavárban a Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet megemlékezésén – a szerk.

nyait, Bombera Krisztina, Rozgonyi Krisztina, Vajda Éva, Radnóti Anna nevét említem. Őket mindnyájukat a György Péter által dirigált média szak fűtötte sziporkázó ötleteivel.

Két vagy három évig jelent meg a lap, a pénz elfogyott, és akkor Péter kapcsolt: újságírást sok helyen tanítanak, nálunk – mivel egyetlen vagyunk – médiaelméletet kell tanítani. Na, itt következik az, hogy a tanárból – belőlem, aki korábban mint tanszékvezető tanítottam – tanítvány lett. Negyvenéves barátságunk alatt életemben nem tanultam annyit, mint tőle. Mert Péter például bejárta a CEU könyvtárába – az MTA-nak nem volt pénze új tudományos irodalmak beszerzésére. A CEU meg ebben jeleskedett. Így aztán György Péter a hóna alatt három-négy kötetrel jött a tanszékre, de másnap már hozott újakat: vagyis a legfrissebb esztétikai-szociológiai, médiafilozófiai anyagokat töltötte hallgatói fejébe. Hát ezért lelkesedtek érte már a 90-es évek végén, hiszen óráin a szellemi ablaknyitást élvezhették. Mert Péter a magyar kulturális élet legvitatottabb területein volt jelen mint meghatározó tanár, mint éles nyelvű és nagy tudásháttérrel rendelkező debattáns.

*

A következő mozaikdarab György Péter zseniális húzása: felpakolta két évfolyamát, és elvitte őket Buchenwaldba, hogy lássák, milyen az „élőben”, amiről akkor holokauszt néven folyt a vita, miközben kezdődött az antiszemita uszítás is. De ez az utazás igazi György Péter-es húzás volt, mert nemcsak bemutató, hanem nemzetközi kritika is lett belőle, lásd könyvét, *Az eltörölt*

hely – a Múzeum című művét (2003-ból). Az egykori koncentrációs tábor barakkjait – az autentikus tereptanúkat – ledózerolták, és a helyükre szép parkot kreáltak. Vagyis a múlt feldolgozása helyett megszépített múltat kapott a látogató. Ennek ellenére György Péter zseniális ötlete, vagyis a helyszín szelleme elkapta a hallgatókat.

*

Harmadik mozaikem: György Péter szinte minden fontos kulturális fórumon szerepelt, s közben két-évente írt és kiadott egy-egy kötetet a Magvetőnél. Hogy volt a „szárguldó esztétának” erre is ideje? Hisz tanított, konzultált, tanulmányokat írt, fórumokra járt. Mindegy, kötetei ma is izgalmas olvasmányok. Az igazi robbanást az *Apám helyett* című szépirodalmi műve hozta. Apja történetét szépirodaként írta meg: ellenállási mozgalom, munkatábor, kommunista mozgalmi sors, majd élete végén fordulat jobbra. Zseniális mű lett belőle. A könyvbemutatót a Petőfi Irodalmi Múzeum dísztermeiben tartották – azért a többes szám, mert mindhárom termet össze kellett nyitni, még a lépcsőházban is tolongtak az érdeklődők. Én még akkora tömeget könyvbemutatón életemben nem láttam.

*

És végül még egy mozaik: Péter megteremtett egy tudományos toposzt: a múzeumelméletet. El tudtátok volna képzelni György Péter előtt, hogy a múzeumok intézményének lehet elmélete, szociológiája, filozófiája, egyáltalán emlékezetpolitikai terepe? Ezt Péter hozta létre, a *MúzeumCafé* című időszakos kiadványban pub-

likált hatvan-egynéhány tanulmányával és könyveivel. Merthogy vannak hazug múzeumok, és a sírkertek többsége is hazudik. Nekem kedvenc írása – hogy ne magyar példát hozzak – a bécsi *Jüdisches Museum*ról írott tanulmánya. Már a dolgozat indulása, a cikk logója is ez lehet: „A németek soha nem fogják megbocsátani a zsidóknak Auschwitzot.” Az osztrákok sem. A dolgozat a bécsi múzeum többszöri botrányát – a zsidó közösség kizárását a múzeumi térből – elemzi. Úgy csináltak, mint-

ha nem lettek volna zsidók. Péter végül a múzeum újjászervezésének történetét, azaz a hazugság pakolásból való kicsomagolását elemzi. Telitalálat. És hasonlókkal foglalkozik az emlékezetpolitika kb. harmincéves hamisításainak kritikája is. Nem felejt.

Én sem felejttem negyven évig tartó barátságunk „*kulturschaffende*” működését. Egyáltalán: a magyar kultúra tanszéken túlmutató mély befolyását sem.

Almási Miklós

Menasági Péter: Fügő Kő